

2017-100

Archeologienota Destelbergen Vissersstraat

Verslag van Resultaten

Bert ACKE en Maarten BRACKE

19-9-2018

Titel: Archeologienota Destelbergen Vissersstraat

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke en Maarten Bracke

Uittreksels uit CartoWeb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18020 - www.ngi.be

Projectcode bureauonderzoek: 2018F223

Intern projectnummer: 2017.100

Locatiegegevens: Destelbergen Vissersstraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 111057,89 en Y: 195183,45; X: 111159,92 en Y: 195255,99

Kadastergegevens: Destelbergen, afdeling 1, sectie B, perceel 113K (partim) (zie figuur 5 en 6)

Topografische kaart: zie figuur 3 en 4

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Julie Hagen (assistent-archeoloog) en Guy Sysmans en Steve Cnudde (contactpersonen initiatiefnemer)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-Waas, 19/09/2018

© Acke & Bracke bvba, Damstraat 206A, 9180 Moerbeke-Waas. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANDE WERKEN	8
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	9
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	9
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	12
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	14
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	14
2.4. HISTORISCHE SITUERING	17
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	24
3. SYNTHESE	25
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	25
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	25
3.3. VERDER VOORONDERZOEK ZONDER INGREEP IN DE BODEM	26
3.4. VERDER VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM	27
3.5. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	28
4. SAMENVATTING	30
5. BIBLIOGRAFIE	32
6. BIJLAGES	33

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Destelbergen Visserstraat (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt en de bodemingreep 1000m² of groter is, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaard gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en van de directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie werd gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast werd in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en werden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen werd afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het terrein, 3835m² groot, heeft een min of meer rechthoekige vorm en is oostwest georiënteerd. Het is gelegen ten noorden van de Visserstraat, achter woning nr. 14. Het terrein is in gebruik als landbouwgrond (momenteel akkerland) en maakt deel uit van een groter perceel. In het zuidwesten is een aansluiting op de Visserstraat aanwezig. Er staan geen gebouwen of bomen op het terrein, het wordt ook niet doorsneden door perceelsgrachten.

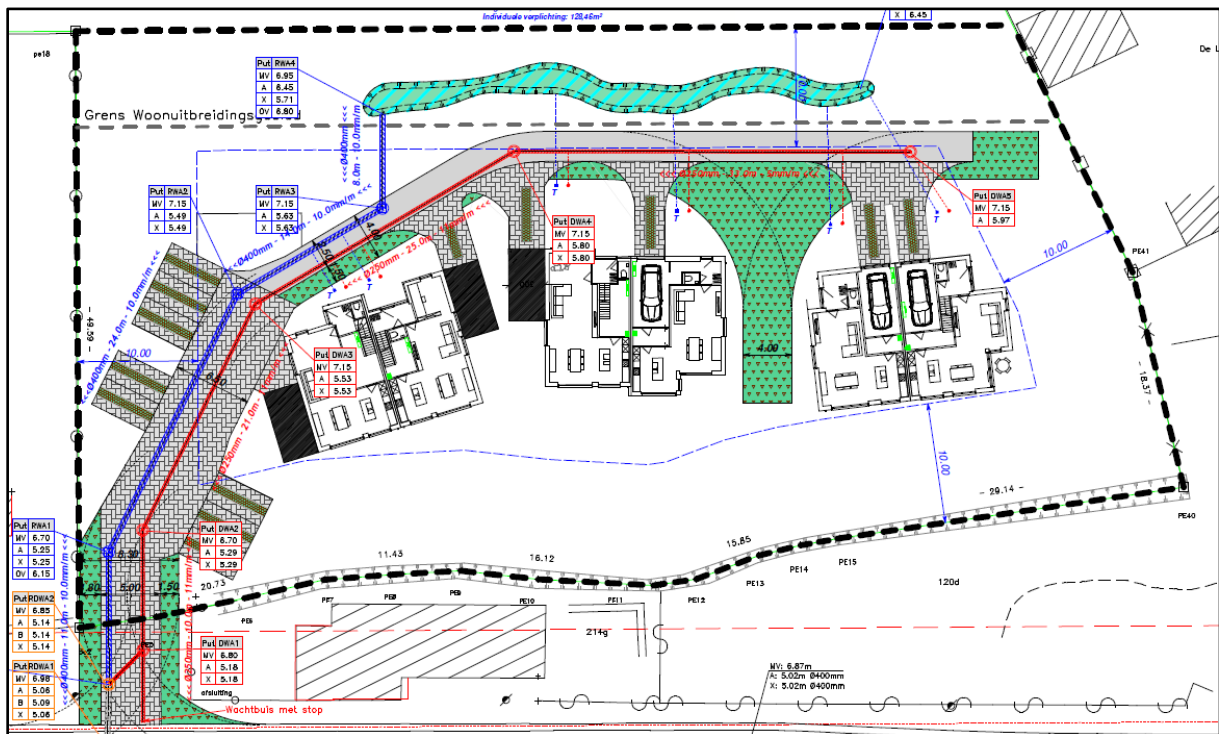
Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2018 (bron: geopunt.be).

2.2. Geplande werken

Het ontwerpplan is te vinden in de bijlage, een uitsnede wordt hieronder weergegeven.

Op het terrein worden een aantal wooneenheden opgericht, in het kader van een cohousing project. Deze woningen komen centraal op het plangebied naast elkaar te liggen, ten zuiden van een nieuw aan te leggen weg die aansluiting zal geven op de Visserstraat. Onder de weg wordt een gescheiden rioleringsstelsel aangelegd. Langsheen de weg worden een aantal parkeerplaatsen voorzien. Ten noorden van deze weg, buiten de grens van de woonuitbreiding, wordt een wadi uitgegraven. De rest van het terrein wordt ingericht als groenzone, waarbij de uitgegraven grond van de wadi en de wegenis zal gebruikt worden voor het creëren van een aantal speelheuvels.

Er zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden op het volledige plangebied: het bouwrijp maken van het perceel, bodemingrepen voor aanleg van de wegenis en nutsleidingen en de wadi, funderingswerken, het optrekken van woningen, aanleg van tuinen. Ook het werfverkeer zal zijn invloed hebben op de ondergrond.

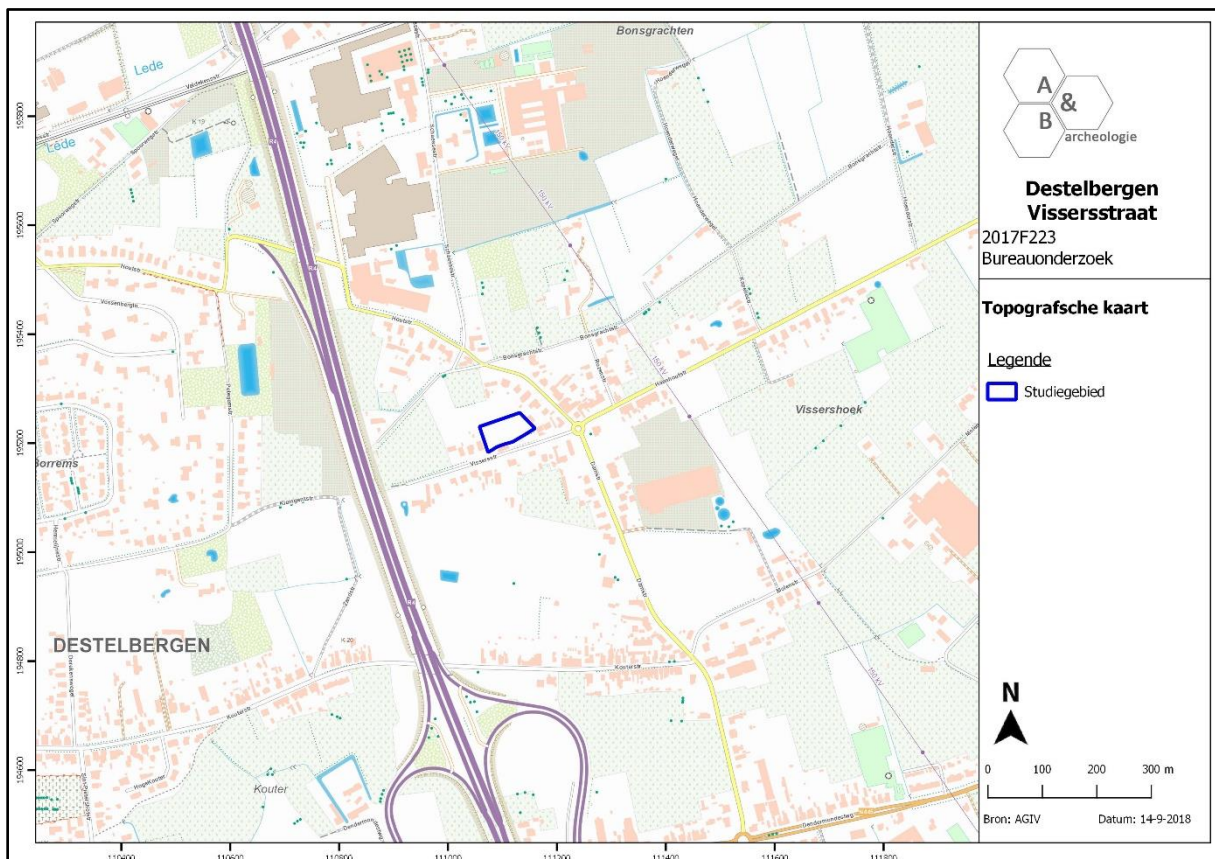

Figuur 2 Uitsnede uit het ontwerpplan (bron: initiatiefnemer).

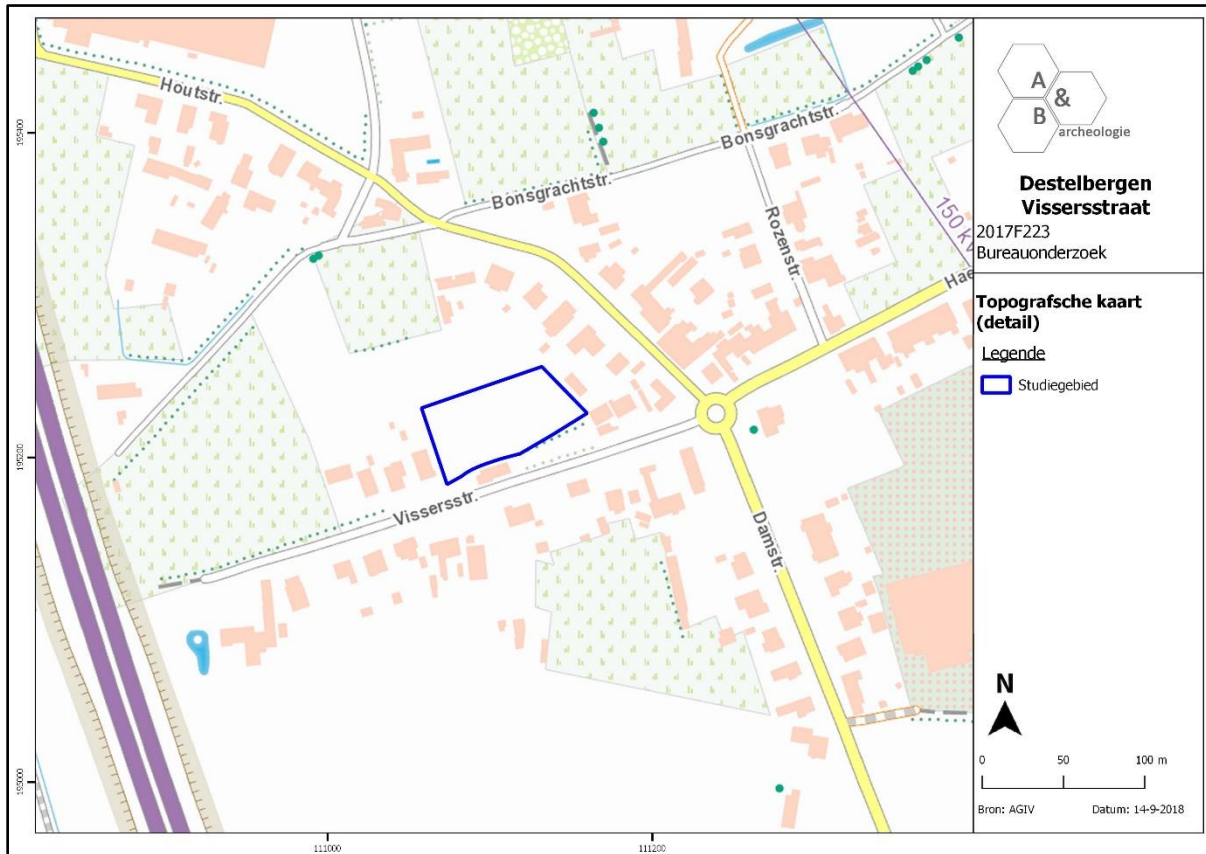
2.3. Landschappelijke ligging

2.3.1. Topografische situering

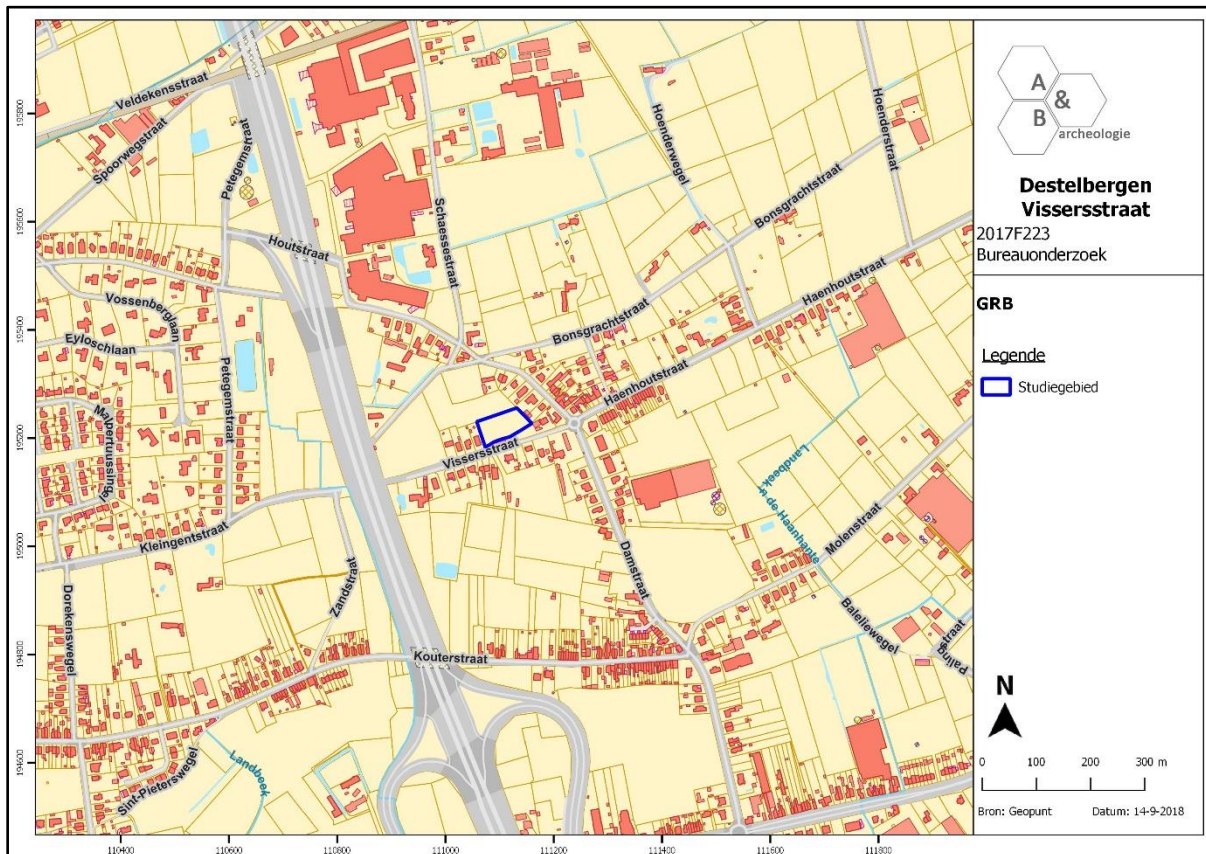
Destelbergen is centraal gelegen in de provincie Oost-Vlaanderen, ten oosten van Gent. Naast Destelbergen behoort ook Heusden, ten zuiden gelegen, tot de grotere fusiegemeente Destelbergen. De aangrenzende gemeenten zijn Oostakker en Lochristi in het noorden, Beervelde in het noordoosten, Laarne in het oosten, Wetteren in het zuidoosten, Melle in het zuiden en zuidwesten, Gentbrugge in het westen en Sint-Amandsberg in het noordwesten. De gemeente wordt van noord naar zuid doorsneden door de R4, de ring om Gent, en van west naar oost door de E17 Gent-Antwerpen en de spoorlijn Gent-Antwerpen. Het plangebied situeert zich ca. 1,5km ten noordoosten van de dorpskern van Destelbergen, net ten oosten van de R4, in de wijk Vissershoek. De Visserstraat loopt nu dood tegen de R4, maar liep oorspronkelijk over in de Kleingentstraat ten westen van de R4. Het plangebied wordt in het zuiden begrensd door de woning en tuin gelegen in de Visserstraat 14, in het oosten door huizen en tuinen langsheen de Houtstraat, in het noorden loopt het landbouwperceel verder, en in het westen is de woning en tuin gelegen van de Visserstraat 18. Op de bodemgebruikskaat van 2001 staat het plangebied aangeduid als 'Weiland' (geel) en een klein stukje 'Andere bebouwing' (rood), wat niet geheel overeenkomt met het huidige gebruik.

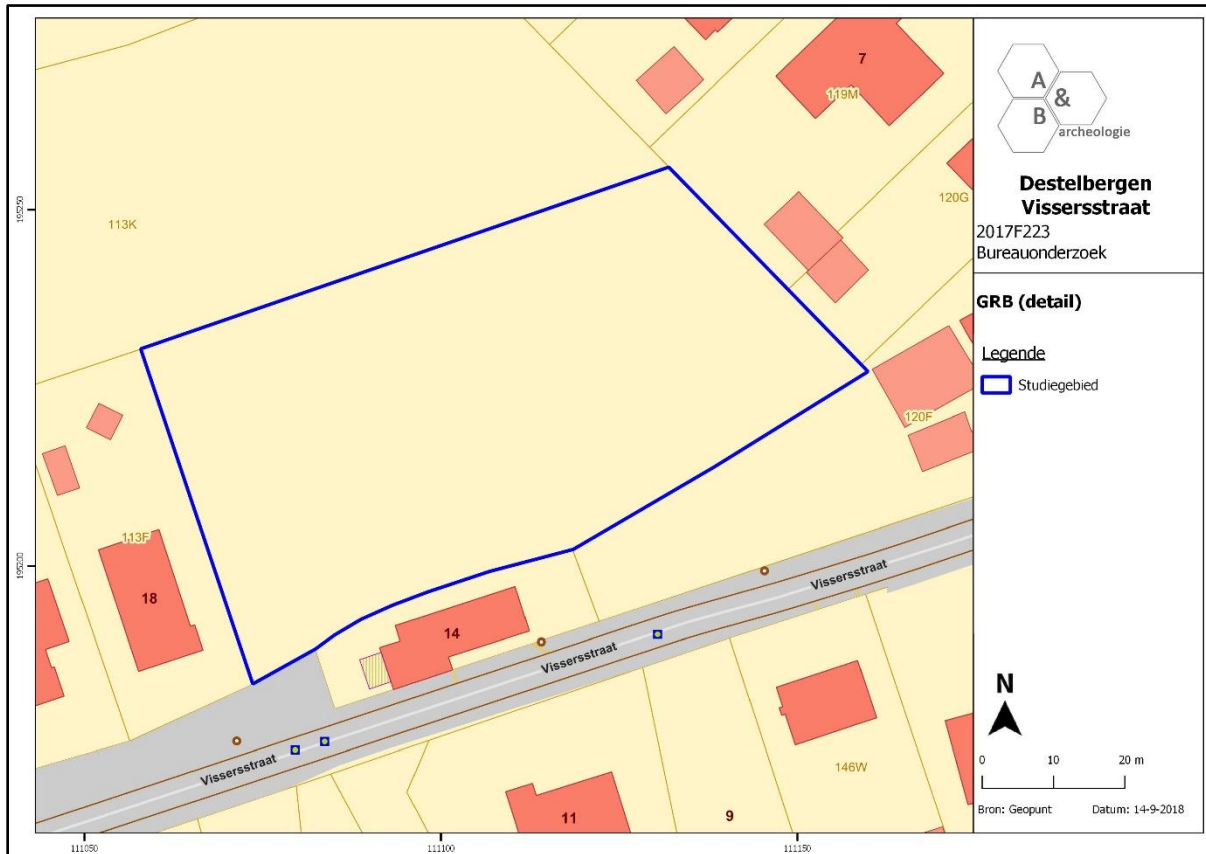
Figuur 3 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

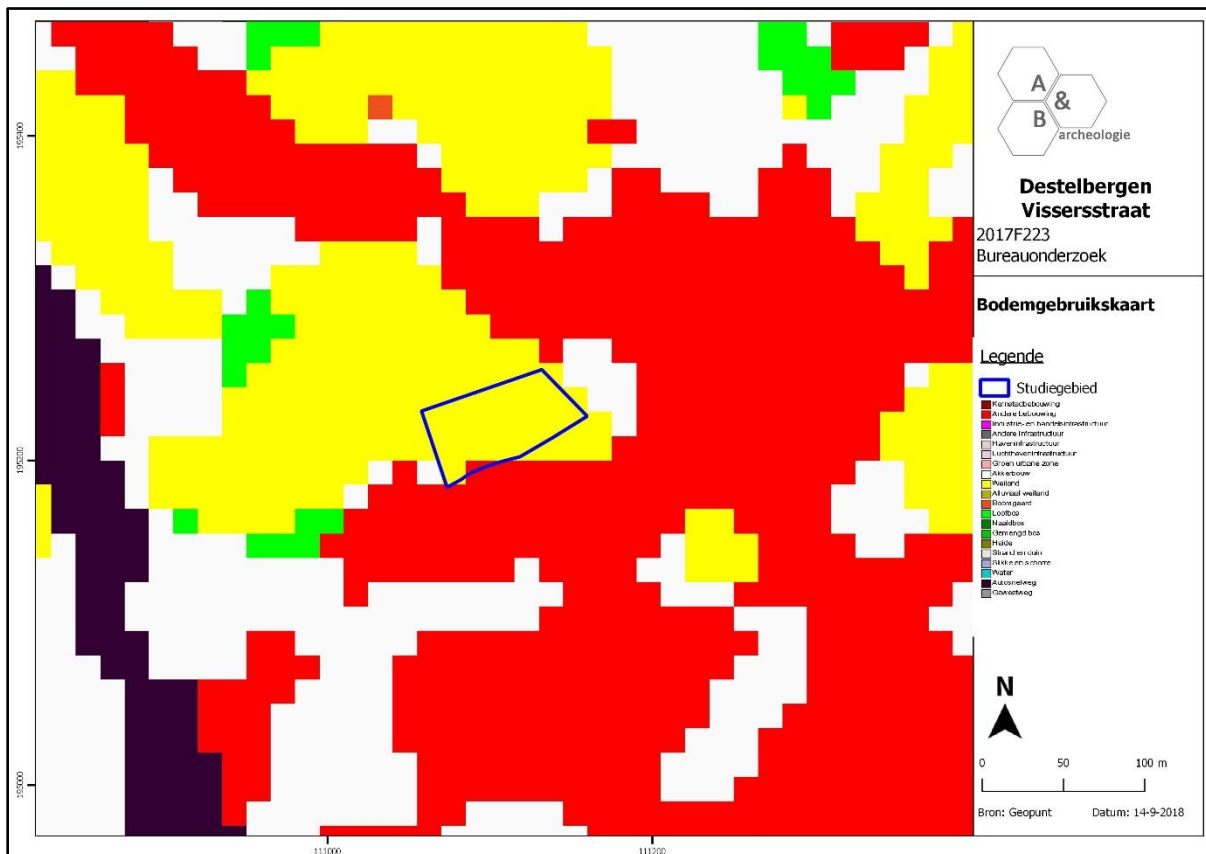
Figuur 4 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 5 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

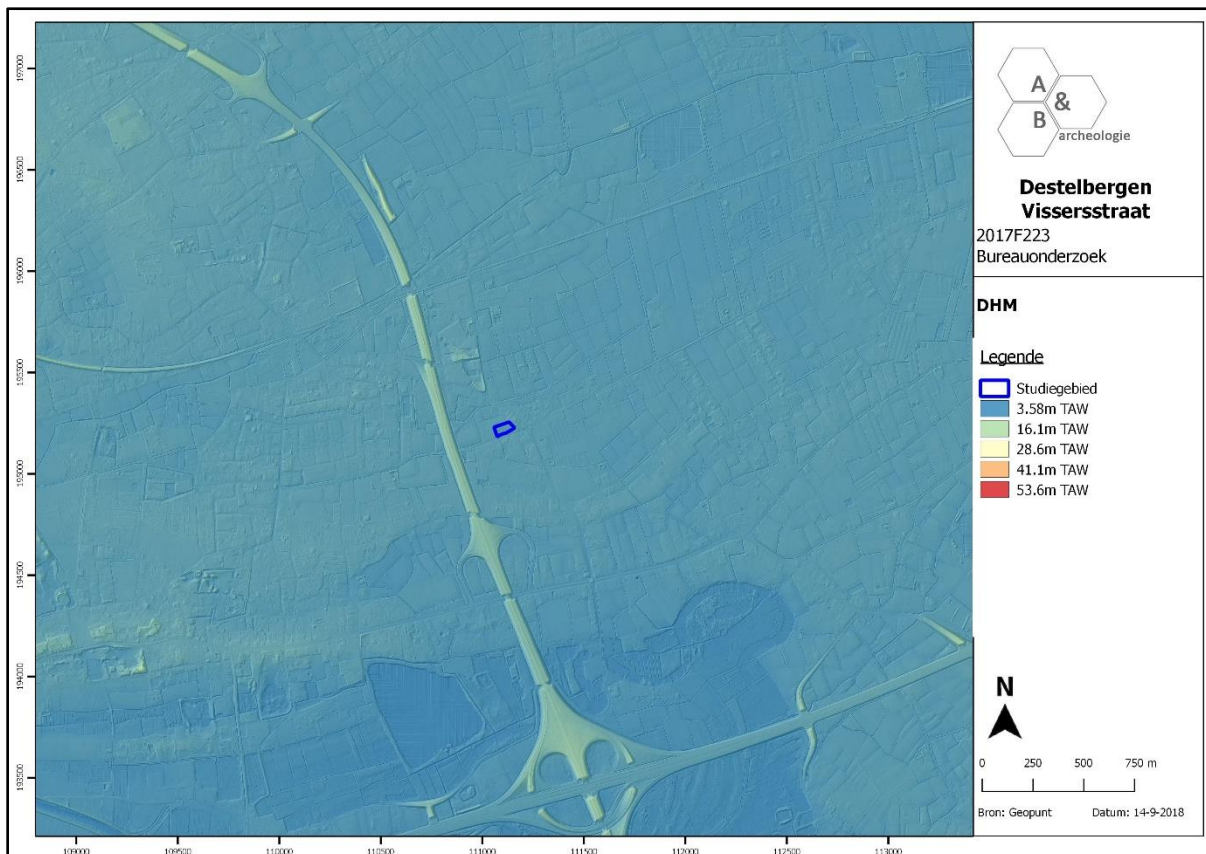
Figuur 6 Zicht op het kadasterplan, detail (bron: geopunt.be).

Figuur 7 Zicht op de bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

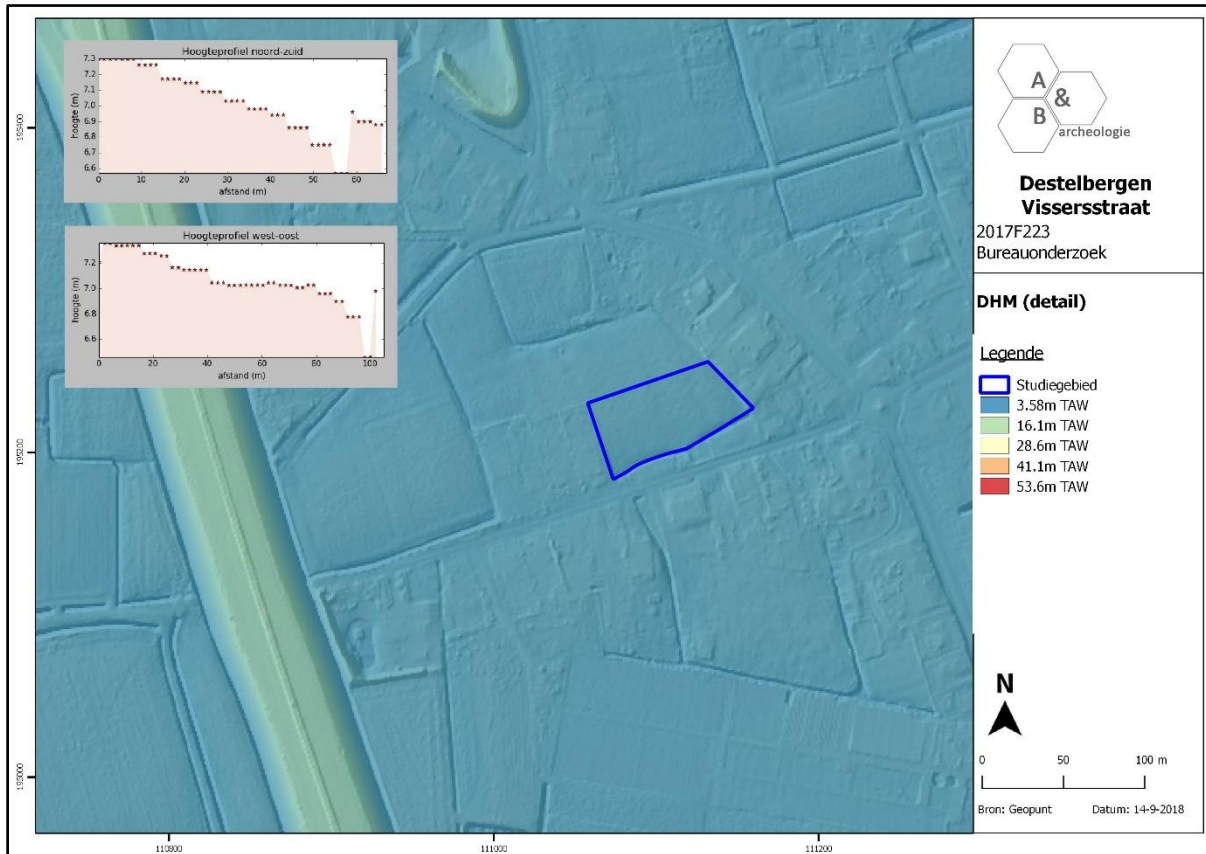
2.3.2. Landschappelijke situering

Destelbergen is gelegen in Zandig Vlaanderen aan de Beneden-Schelde. Bodemkundig wordt het grootste deel van de gemeente, de noordzone, gekenmerkt door zandruggen afgewisseld door depressies. Het dorpscentrum en de wijk Eenbeekeinde, beide aan de Dendermondsesteenweg gelegen, maken deel uit van een grotendeels genivelleerde duinenzone, de oostelijke uitloper van de hoge zandrug die aanvangt bij de samenvloeiing van Schelde en Leie te Gent. Deze zandrug is op het digitale hoogtemodel niet duidelijk meer te herkennen. Het zuidelijk deel van de gemeente, grenzend aan de deelgemeente Heusden, behoort tot de alluviale Scheldevallei. Deze oude Scheldearm staat bekend als de Damvallei of Damslootvallei. Door vroegere turfwinning ontstonden in dit venig meersgebied talrijke waterplassen en groeide de Damvallei uit tot een biologisch uniek en landschappelijk waardevol natuurgebied. Een groot deel ervan ging in de jaren 1970 verloren door de aanleg van de autoweg E17 en de ring rond Gent (R4). Wat nog overbleef van de Damvallei behield een sinds de jaren 1930 ontstane recreatieve functie.⁶ Het plangebied is gelegen in een vlakke omgeving, buiten de alluviale Scheldevallei. Toch toont het plangebied een eerder dalend verloop van noord naar zuid en van west naar oost, telkens van ca. +7,30m TAW naar ca. +6,80m TAW. Op de potentiële bodemerosiekaart wordt het volledige plangebied groen ingekleurd, dit geeft aan dat er een verwaarloosbare erosiegraad is.

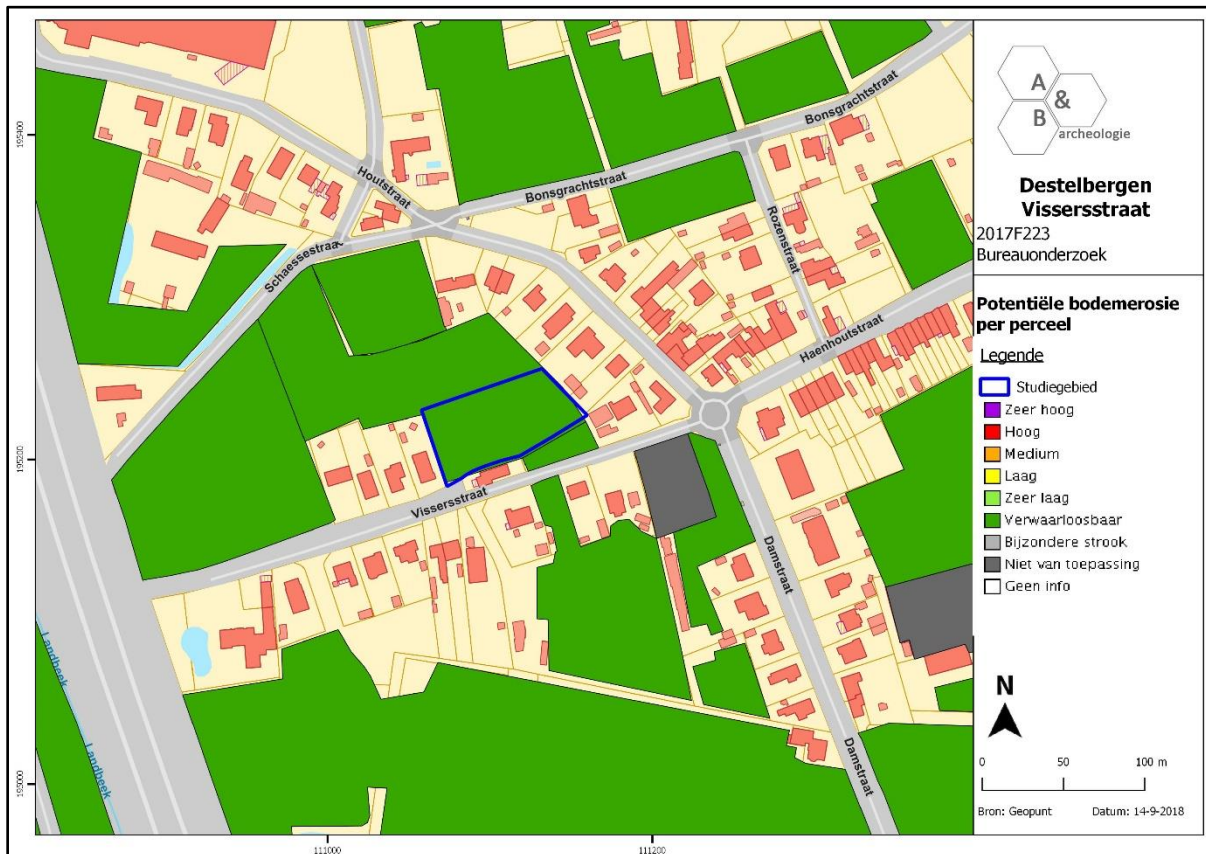

Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Destelbergen* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121346> (geraadpleegd op 18 september 2018).

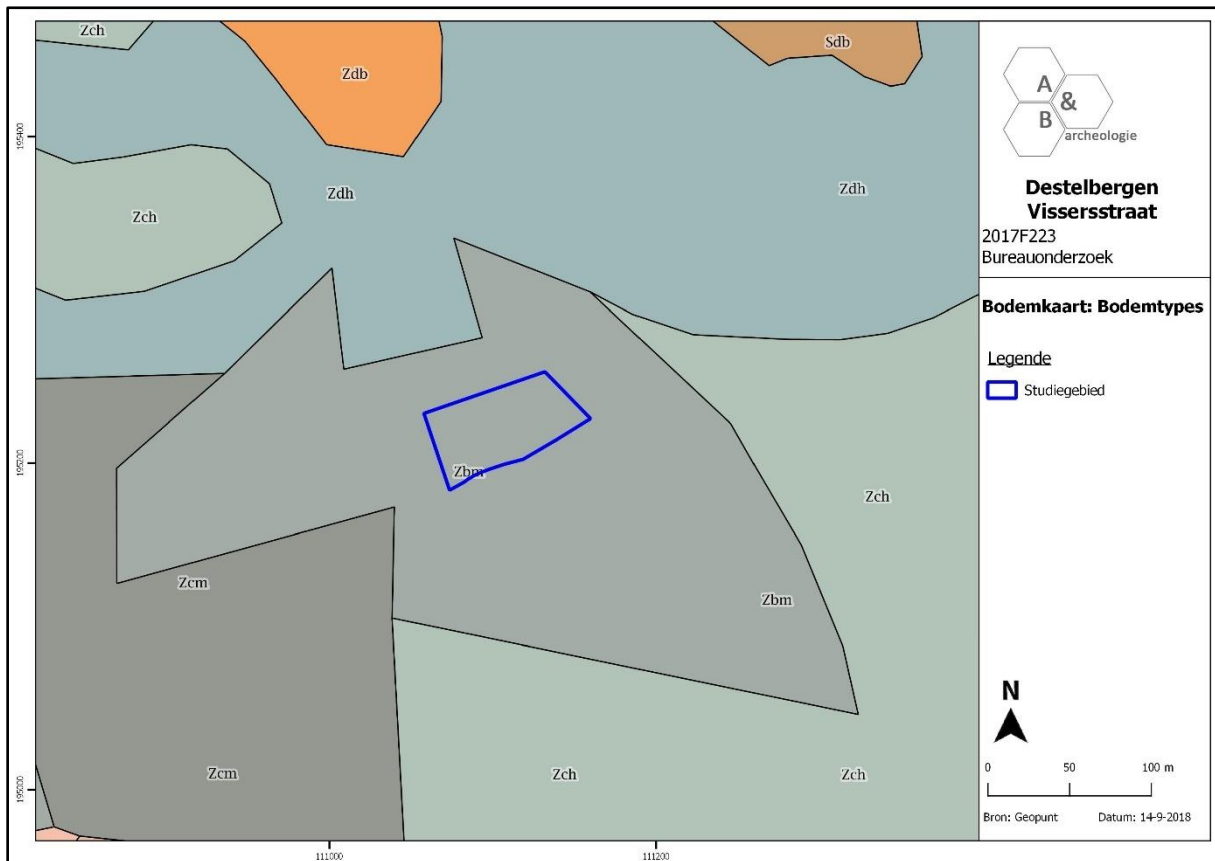
Figuur 9 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).

Figuur 10 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

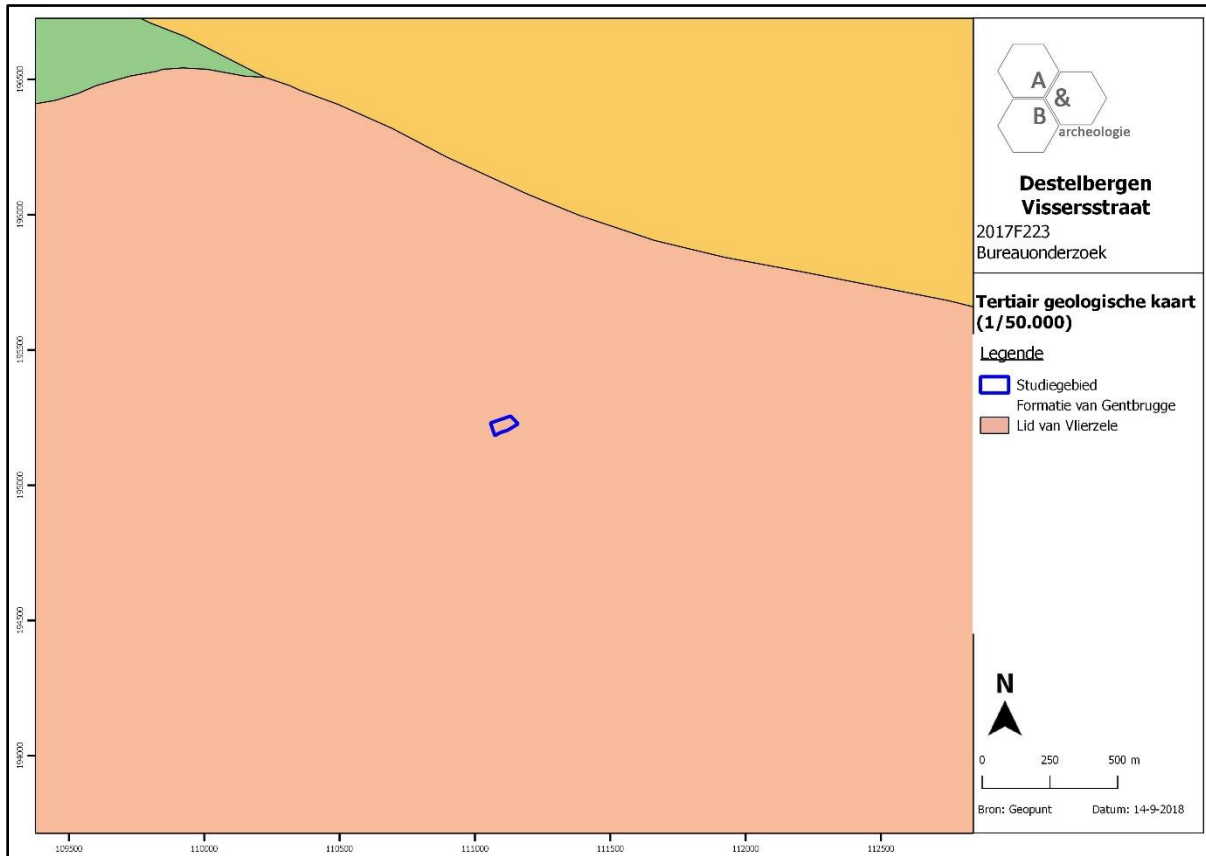
Op de bodemkaart wordt het plangebied aangeduid als Zbm: droge zandbodem met dikke antropogene humus A horizont. Deze droge plaggenbodem heeft een bouwlaag, donker grijsbruin (-g) heideplaggen of donkerbruin (-b) bosplaggen. De humeuze A-horizont is minstens 60cm dik en bevat meer dan 1% humus. Onder de Ap wordt meestal een bedolven verbrokkelde Podzol B aangetroffen. De roestverschijnselen beginnen tussen 80 en 120cm. De bodems hebben dikwijls watergebrek ondanks de dikke humeuze bovengrond.

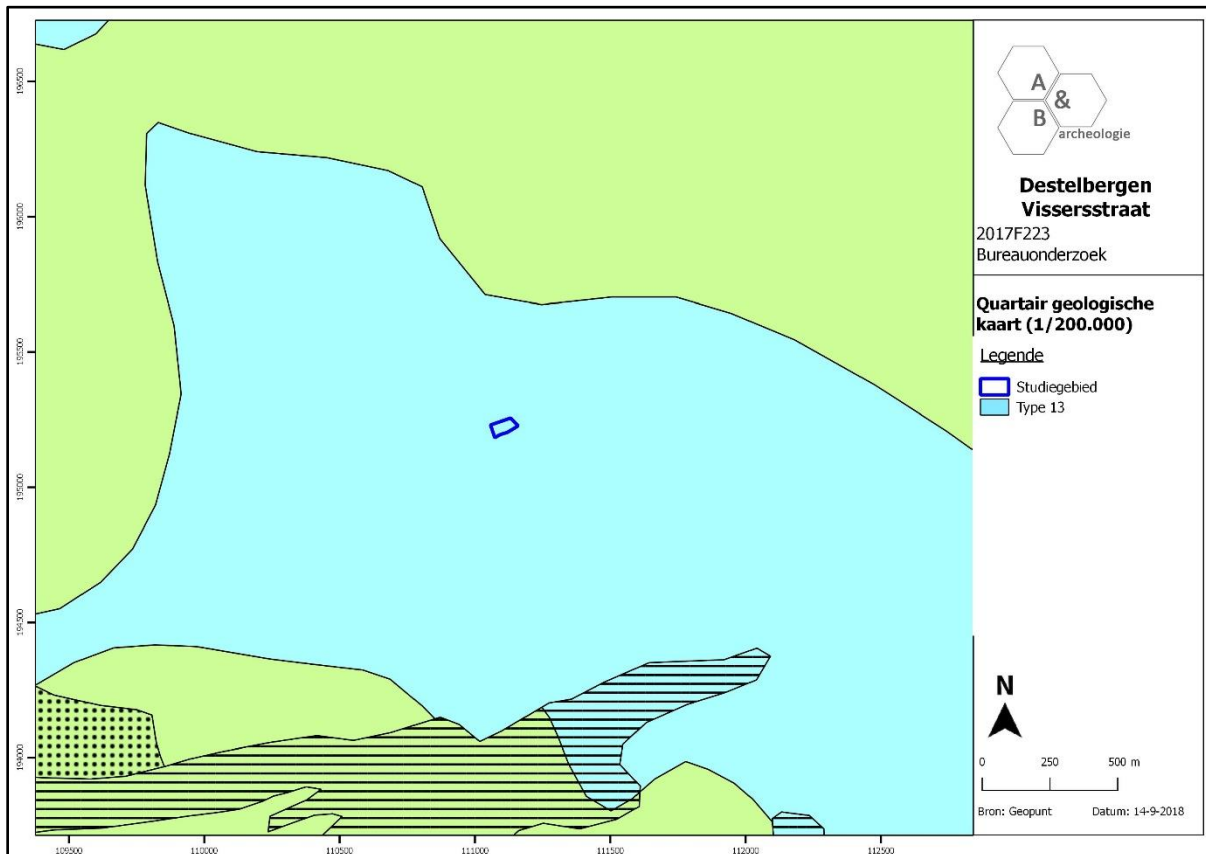
Figuur 11 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

2.3.4. Geologische situering

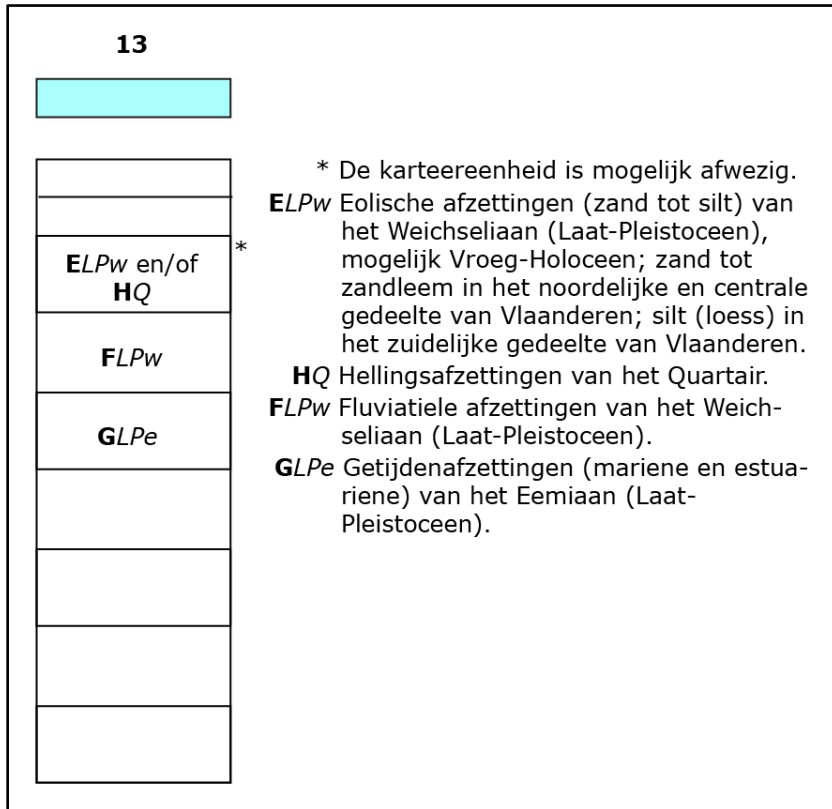
De tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit afzettingen die toebehoren aan de Formatie van Gentbrugge, Lid van Vlierzele. Deze bestaan uit groen tot grijsgroen fijn zand, soms kleihoudend, plaatselijk dunne zandsteenbankjes, glauconiethoudend, glimmerhoudend. De Quartair geologische kaart geeft aan dat het plangebied bestaat uit het type 13: geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (13). De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 12 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 13 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 14 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering⁷

De vroegere gemeentenaam "Thesle" die evolueerde tot het eerste lid in de huidige gemeentenaam, houdt in oorsprong verband met de aanwezigheid van heuvels aan de Dendermondsesteenweg waarop de dorpskern met kerk van Destelbergen is gelegen. Ook het later (12de tot 13de eeuw) toegevoegde synoniem "berg" verwijst naar de thans grotendeels genivelleerde zandheuvels in de gemeente, afkomstig van laat-glaciale stuifzandkoppen. Volgens een archieftekst werd in 962 de nederzetting "Thesle" met bijbehorende bidplaats als restitutie door Wichman, graaf van Hamaland, geschonken aan de Gentse Sint-Pietersabdij. Sommige auteurs brengen de "villa Thesla" in verband met het Sint-Pietershof, een cirkelvormig omgrachte hoeve van de Sint-Pietersabdij in de Sint-Pietershofstraat in de buurt van de parochiekerk. Tot het eind van het feodaal tijdperk bleef de afzonderlijke heerlijkheid Destelbergen afhangen van de Sint-Pietersabdij. Voor 1559 hing de parochie Destelbergen af van het bisdom Doornik, nadien van Gent. Bestuurlijk ressorteerde de gemeente onder de kasselrij van de Oudburg van Gent. De Sint-Pietersabdij bezat te Destelbergen naast enkele grote landbouwnederzettingen ook belangrijke leengoederen waarvan "Notax" en het daarvan afhangende "Succirca" de voornaamste waren. Deze en andere laatmiddeleeuwse sites met walgracht in het aanvankelijke bosrijke westelijk deel van de gemeente evolueerden tot een deel van de 20-tal kastelen of buitenplaatsen met park, vijvers en dreven die de gemeente tot midden 20ste eeuw nog telde. Door de bescherming als dorpsgezicht van de kastelen "Notax", "Succa", "Crabbenburg", "Te Lande", "Ter Meeren" en "Van Acker" met hun aanhorigheden en omgeving werd een deel van het voor Destelbergen zo karakteristieke kasteelparkgebied gevrijwaard. Vrijwel de helft van de vroegere kasteeldomeinen werd echter de laatste decennia opgeofferd aan verkavelingen, voornamelijk voor villabouw. De wijk Haanhout in het noordoosten, iets ten oosten van het plangebied, werd pas na het eind van de 17de eeuw in cultuur gebracht. Het daarbij aansluitende gehucht Beervelde werd in 1921 als afzonderlijke gemeente afgescheiden van Destelbergen en is sinds 1977 als deelgemeente opgenomen bij Lochristi. Destelbergen bezit twee afzonderlijke verstedelijkte kernen: het langwerpige straatdorpscentrum met kerk aan de Dendermondsesteenweg, en de wijk Eenbeekeinde die morfologisch vergroeid is met de Gentse deelgemeente Sint-Amandsberg. In aansluiting met de expansieve industriële vestingen in de Gentse randgemeenten tijdens de 19de eeuw, ontstond ook aan de Schelde-oever in het westen van Destelbergen enige nijverheid, namelijk een textiel fabriek en andere kleine bedrijven. Dit ging gepaard met de bouw van rijen arbeidershuizen aan de Dendermondsesteenweg. Sinds 1966 vormt de wijk Eenbeekeinde een afzonderlijke parochie. Wegens haar gunstige verbindingsmogelijkheden met Gent en haar rijkdom aan kasteelparken verkrijgt de gemeente een groeiende woonfunctie voor pendelaars. Het noordoostelijk deel van de gemeente, waar het landelijk karakter veeleer betrekking heeft op land- en tuinbouwbedrijven, is minder door de opmars van nieuwe woonwijken aangetast.

De oudste betrouwbare kaart waarop het plangebied is afgebeeld, is de Ferrariskaart uit ca. 1777. De Vissersstraat is reeds herkenbaar, met aan de noordzijde ervan enkele woningen. Het plangebied is onbebouwd is in gebruik als landbouwgrond. Op de Atlas der Buurtwegen en de Poppkaart, uit het midden van de 19de eeuw, is te zien dat de Vissersstraat oorspronkelijk breder was en de zuidelijke grens van het plangebied tot aan deze straat kwam. Hoewel op de 19de-eeuwse

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Destelbergen* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121346> (geraadpleegd op 18 september 2018).

kaarten geen bebouwing wordt aangegeven binnen het plangebied, is het niet onwaarschijnlijk dat de woningen die op de Ferrariskaart net ten zuiden van het plangebied worden weergegeven eigenlijk binnen de grenzen van de site vallen. De woning gelegen te Visserstraat 4 is opgenomen als bouwkundig erfgoed en dateert in oorsprong uit de 18de eeuw⁸; vermoedelijk is dit een van de woningen die is afgebeeld op de Ferrariskaart. De versmalling van de Visserstraat, waarbij de weg zijn huidige loop krijgt, dateert vermoedelijk van eind 19de-begin 20ste eeuw. Op de luchtfoto van 1971 heeft het plangebied reeds zijn huidige uitzicht. De laatste decennia is de bewoning in de omgeving toegenomen, maar het plangebied bleef steeds onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond.

Figuur 15 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

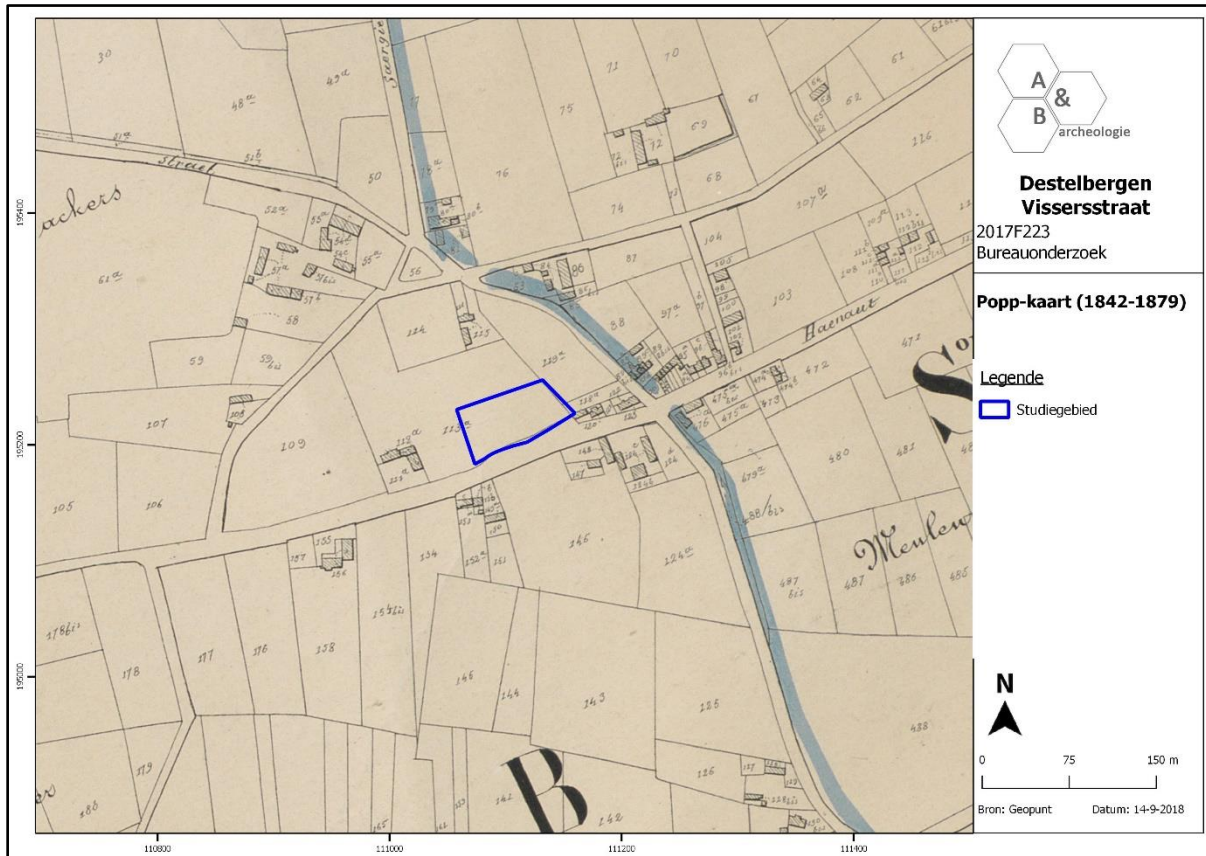
⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Hoeve met losse bestanddelen* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/35736> (geraadpleegd op 18 september 2018).

Figuur 16 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied, detail (bron: geopunt.be).

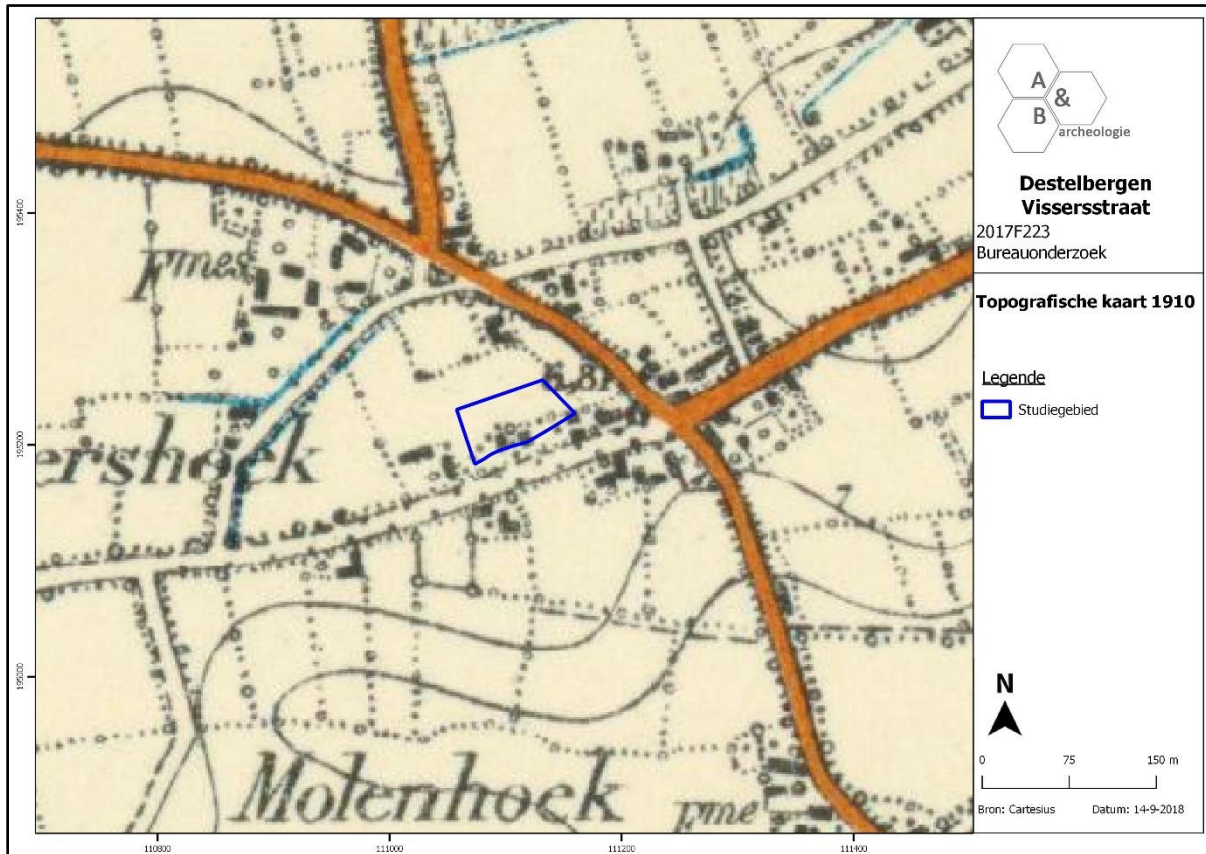
Figuur 17 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

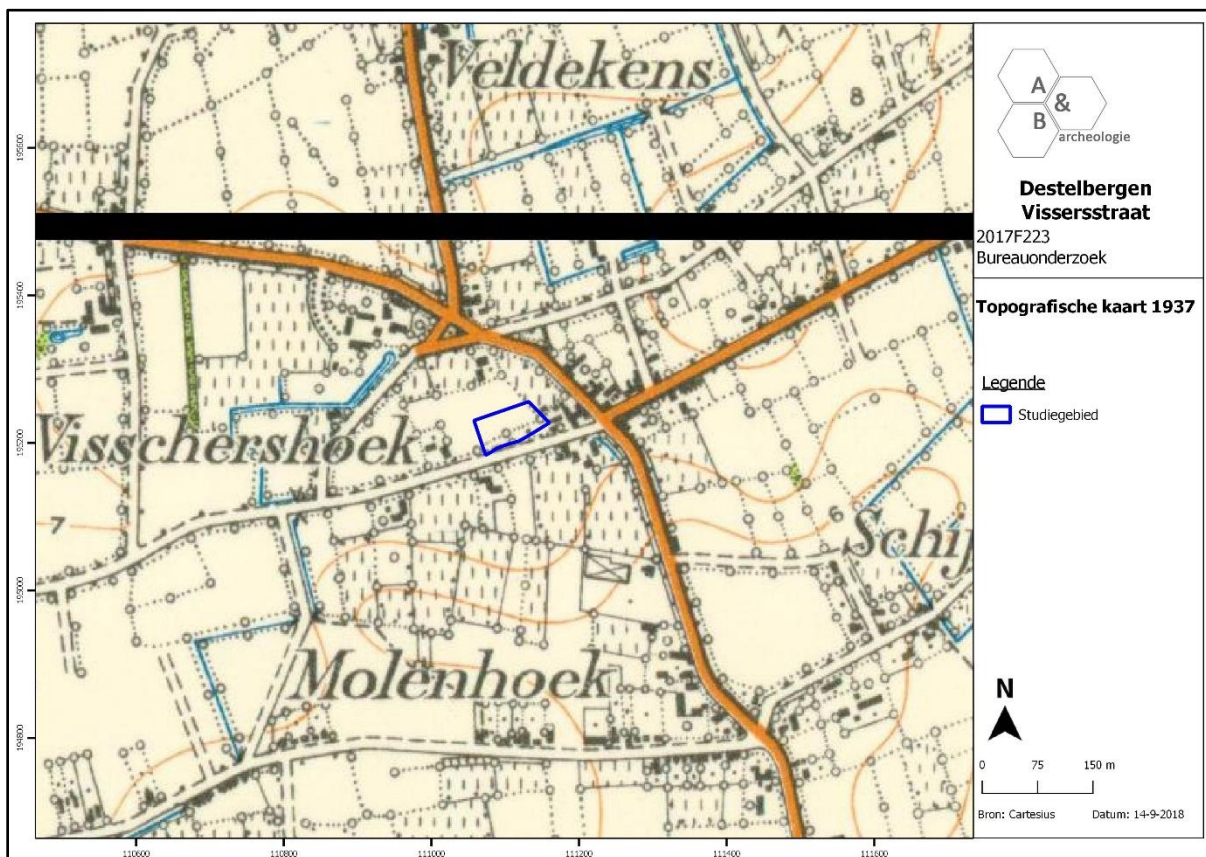
Figuur 18 Uitsnede uit de Popkaart (bron: geopunt.be).

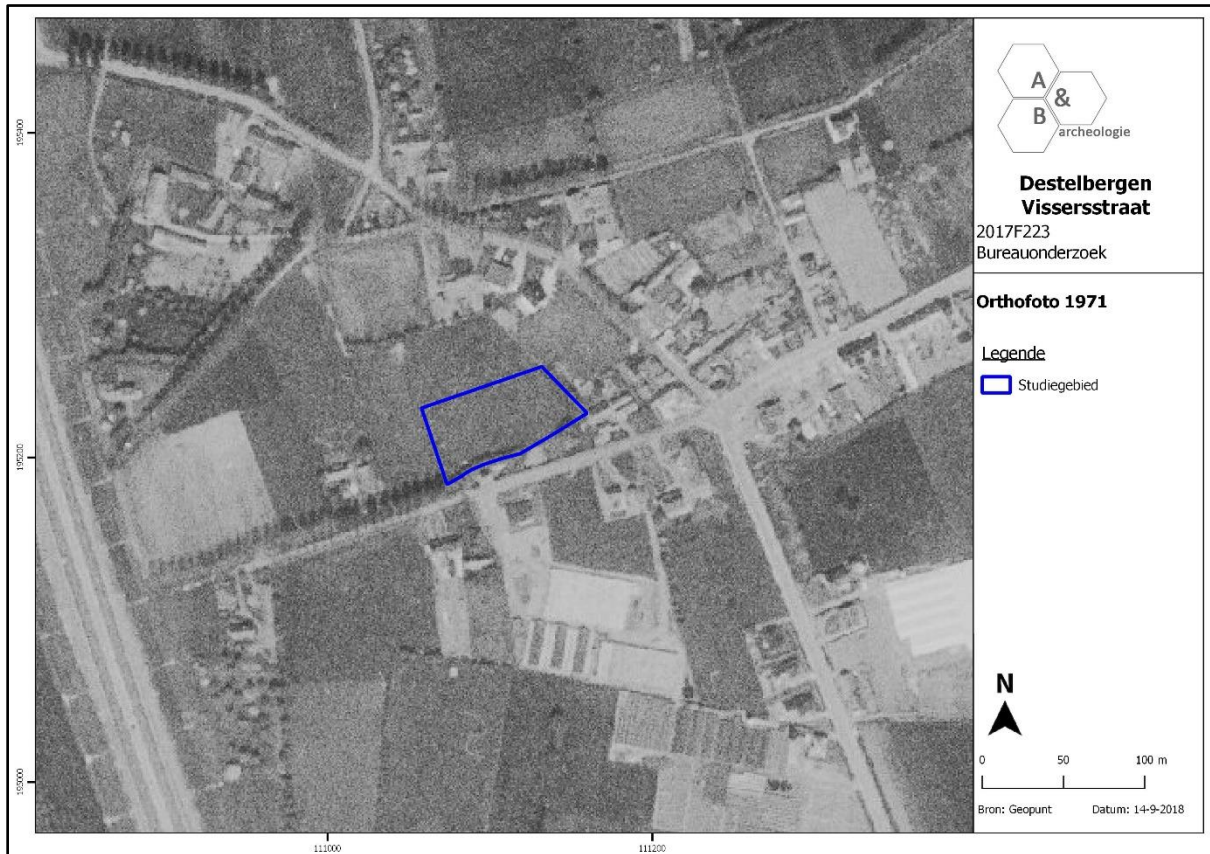
Figuur 19 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

Figuur 20 Uitsnede uit de topografische kaart van 1910 (bron: cartesius.be en NGI).

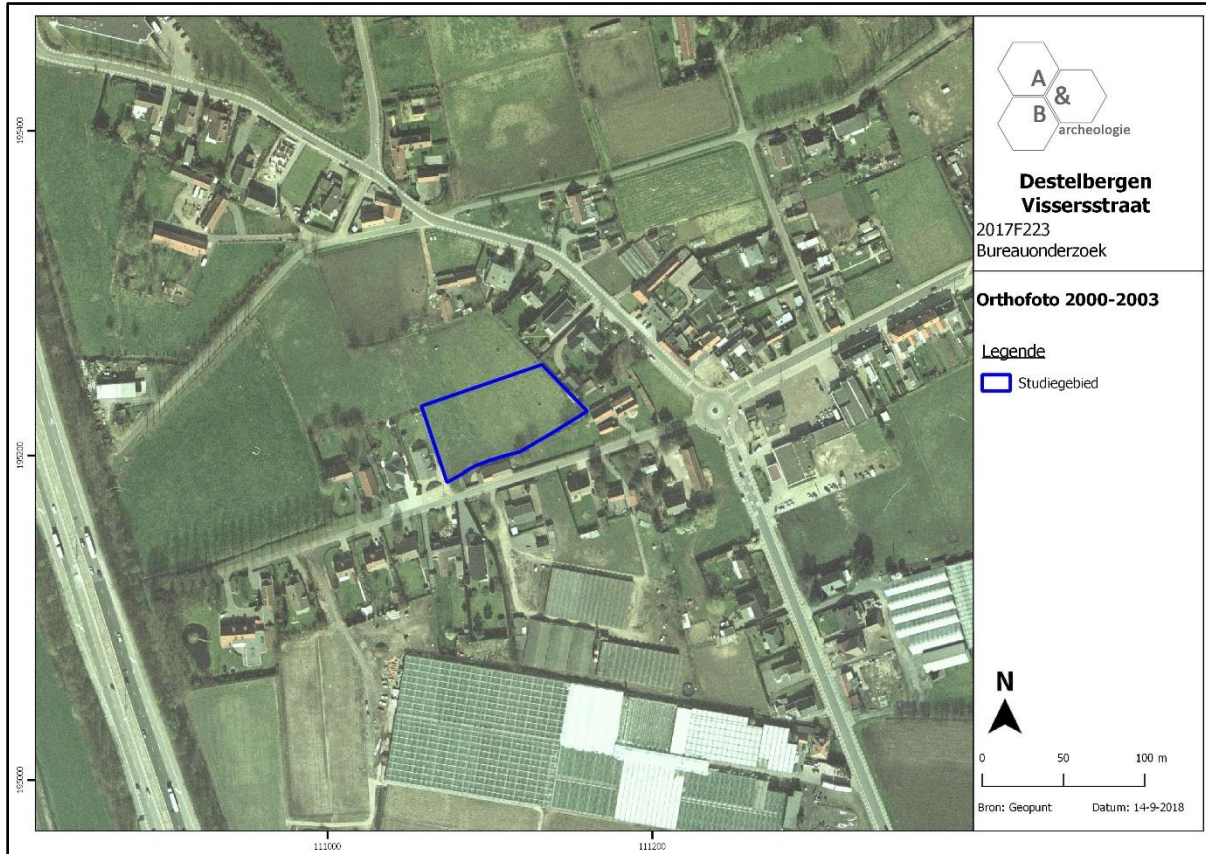
Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1937 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 22 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

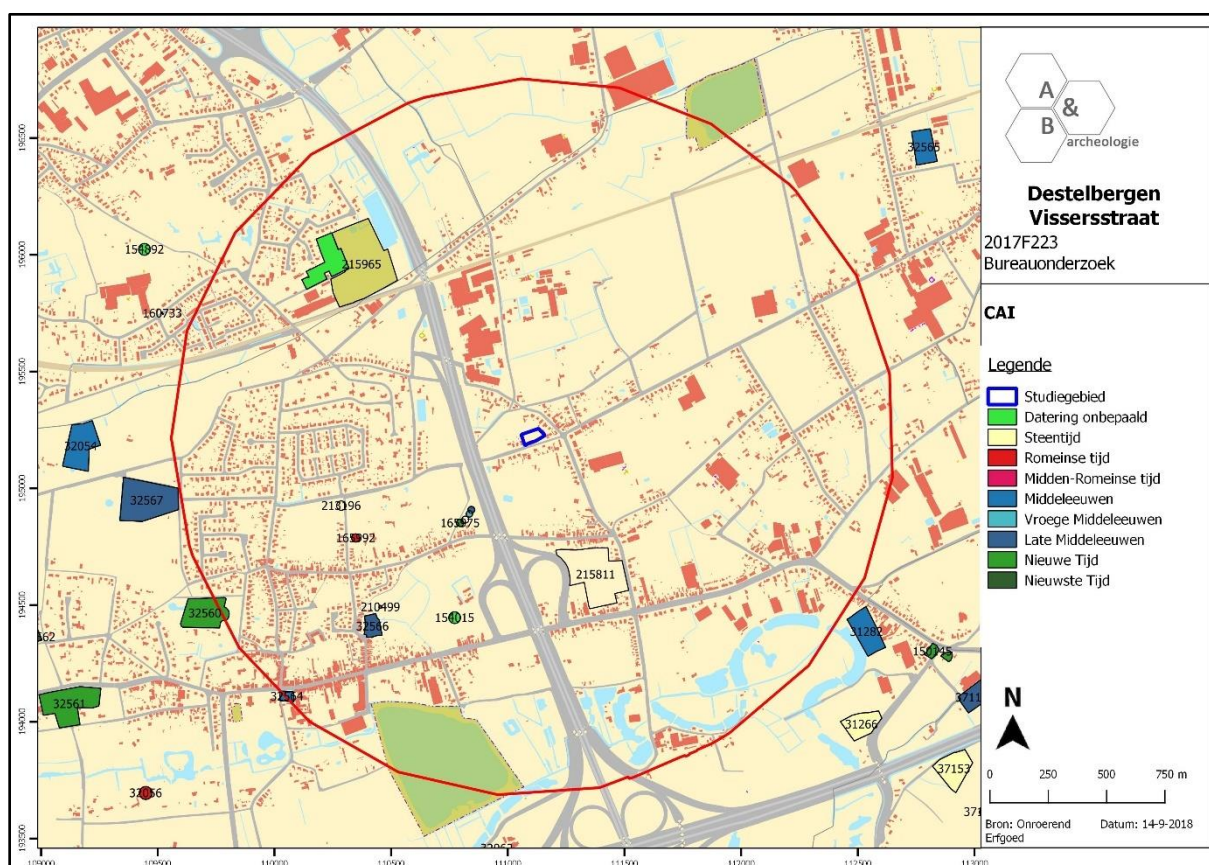
Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).

Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

Op de Centrale Archeologische Inventaris worden in de directe omgeving van het plangebied geen archeologische sites aangeduid, wel zijn er in de ruimere omgeving sites gekend. Bij een recent proefsleuvenonderzoek op CAI Locatie 215811, ten zuiden van het plangebied, werden bewoningssporen uit de Romeinse periode en de middeleeuwen aangetroffen; er werd een verdere opgraving geadviseerd. Ten noordwesten is CAI Locatie 215965 aangeduid, waar enkele recente greppels en grachten werden teruggevonden bij een proefsleuvenonderzoek. Ten zuidwesten zijn enkele metaaldetectievondsten gekend: CAI Locaties 165975 (16de-eeuwse munt), 216939 (o.a. 17de-eeuwse munt), 166090 (vroegmiddeleeuwse fibula), 165976 (laatmiddeleeuwse zegelstempel), 210499 (munt uit de midden-Romeinse tijd), 165992 (2 bronzen Romeinse munten), 213196 (16de-eeuwse munt). CAI Locatie 154015 duidt op een circulaire structuur, vermoedelijk een grafheuvel, aangetroffen via luchtfotografie. CAI Locatie 32566 is een laatmiddeleeuwse site met walgracht.

Figuur 25 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van het bureauonderzoek kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Minstens sinds eind 18de eeuw was het terrein in gebruik als landbouwgebied. De Visserstraat is op dat moment reeds aanwezig, en deze was oorspronkelijk breder en kwam tot aan de zuidelijke grens van het plangebied. Mogelijk waren er ten tijde van de Ferrariskaart (1777) enkele huizen gelegen net binnen het plangebied langs de Visserstraat. Eind 19de-begin 20ste eeuw werd de Visserstraat versmald en bekwam die zijn huidige loop. Het uitzicht van het plangebied veranderde niet meer tot op heden. Er hebben de laatste 240 jaar geen gekende grootschalige verstoringen plaatsgevonden op het plangebied.

- Het terrein is gekarteerd als een droge zandbodem met dikke antropogene humus A horizont. Het plangebied helt licht af van noord naar zuid en van west naar oost.

- Tot voor kort gebeurde er nog geen gravend archeologisch onderzoek in de omgeving van het plangebied. Recent proefsleuvenonderzoek uitgevoerd zo'n 500m ten zuiden van de site bracht Romeinse en middeleeuwse bewoningssporen aan het licht. Dit toont aan dat de regio wel degelijk archeologisch potentieel kent. Er hebben geen grootschalige verstoringen plaatsgevonden op het plangebied, waardoor aan het plangebied een bepaalde archeologische verwachting kan gegeven worden voor sites met grondsporen uit die periodes. Ook artefactensites uit de steentijd zijn niet uit te sluiten, deze kunnen bijvoorbeeld afgedekt zijn door een eventuele plaggenbodem.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Op het terrein worden een aantal wooneenheden opgericht. Deze woningen komen centraal op het plangebied naast elkaar te liggen, ten zuiden van een nieuw aan te leggen weg die aansluiting zal geven op de Visserstraat. Ten noorden van deze weg, buiten de grens van de woonuitbreiding, wordt een wadi uitgegraven. De rest van het terrein wordt ingericht als groenzone. Er zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden op het volledige plangebied: het bouwrijp maken van het perceel, bodemingrepen voor aanleg van de wegenis en nutsleidingen en de wadi, funderingswerken, het optrekken van woningen, aanleg van tuinen. Ook het werfverkeer zal zijn invloed hebben op de ondergrond. Het plangebied kent een bepaalde archeologische verwachting. Ter hoogte van het terrein is een droge zandbodem met een plaggendek aanwezig. Onder het plaggendek kan mogelijk nog een podzolbodem bewaard zijn, of een ouder afgedekt loopniveau, wat zou kunnen betekenen dat er intacte steentijdsites aanwezig kunnen zijn. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van deze regio, waarvan pas recent is duidelijk geworden dat deze weldegelijk archeologisch potentieel heeft. De kosten-baten analyse zal hierdoor positief uitvallen. Er dient

bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren. Dit verder vooronderzoek dient in uitgesteld traject te gebeuren, omdat de werken pas worden uitgevoerd onder opschortende voorwaarde van het verkrijgen van een vergunning, waardoor het economisch niet wenselijk is om vooraf al te grote kosten te maken.

Bij de afweging voor een verder vooronderzoek worden alle gegevens van de bureaustudie geëvalueerd om zodoende een uitspraak te kunnen doen. In eerste instantie wordt gekeken naar de methodes met geen of het minste impact in de bodem. Deze onderzoeken vallen onder de noemer 'verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem' (landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie). Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een 'vooronderzoek met ingreep in de bodem' (verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

3.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

- Landschappelijk bodemonderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door middel van boringen of profielputten. Met deze methode kan met een minimale impact in de bodem toch heel wat informatie verkregen worden. De methode wordt binnen de archeologie vooral aangewend om het bodemkundig potentieel na te gaan voor de aanwezigheid van goed bewaarde steentijdsites.

In dit geval is deze onderzoeksmethode noodzakelijk om uit te voeren. Volgens de bodemkaart is er op het plangebied een plaggenbodem aanwezig, en de kans dat deze een podzolbodem of een ouder loopniveau afdekt, is niet onbestaande. Daarnaast kan op die manier ook de dikte van het plaggendeek, de diepte van het archeologisch niveau en de graad van verstoring in kaart worden gebracht. Indien de podzol of een ouder afgedekt loopniveau bewaard zijn ter hoogte van het plangebied, kan dit een aanwijzing zijn dat eventuele steentijdsites bewaard zijn. Het voorstel voor het landschappelijk bodemonderzoek, door middel van boringen, wordt in het programma van maatregelen verder uitgewerkt en verduidelijkt.

- Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Ook kent deze methode haar nut bij het opsporen van explosieven. Onder dit type onderzoek vallen verschillende opsporingstechnieken: magnetometrie, weerstandsmetingen, grondradar enz.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden.

- Veldkartering en metaaldetectie

Bij een veldkartering of oppervlakteprospectie wordt een visuele inspectie gedaan van het terreinoppervlak voor de aanwezigheid van archeologisch vondstmateriaal, zoals aardewerk of silexartefacten. Metaaldetectie betreft het opsporen van metalen voorwerpen door middel van een metaaldetector. De toplaag, ca. 20cm diep, wordt hierbij afgezocht door middel van parallelle looplijnen met of zonder een bepaalde tussenafstand.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden.

3.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem

- Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Een verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel om archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Via de boringen kunnen begraven niveaus teruggevonden worden waarin zich bv. *in situ* steentijdartefacten kunnen bevinden. De boringen worden volgens een bepaald grid met optimale spreiding opgesteld.

In dit geval is deze onderzoeksmethode mogelijk van toepassing als blijkt dat er tijdens de landschappelijke boringen vastgesteld wordt dat er mogelijk steentijdsites aanwezig zijn. De te volgen strategie en methodiek hangt bijgevolg af van de landschappelijke boorresultaten.

- Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.

Gezien de aard van de site, de geplande werken en het archeologisch verwachtingspatroon is een verder vooronderzoek in de vorm van proefsleuven noodzakelijk om archeologische sites met grondsporen op te sporen. Deze proefsleuven moeten aangelegd worden na het uitvoeren van de landschappelijke boringen (en na een eventueel archeologisch booronderzoek en steentijd proefputtenonderzoek). Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden voorgesteld in het programma van maatregelen. Dit proefsleuvenonderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject.

3.5. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Minstens sinds eind 18de eeuw was het terrein in gebruik als landbouwgebied. De Vissersstraat is op dat moment reeds aanwezig, en deze was oorspronkelijk breder en kwam tot aan de zuidelijke grens van het plangebied. Mogelijk waren er ten tijde van de Ferrariskaart (1777) enkele huizen gelegen net binnen het plangebied langs de Vissersstraat. Eind 19de-begin 20ste eeuw werd de Vissersstraat versmald en bekwam die zijn huidige loop. Het uitzicht van het plangebied veranderde niet meer tot op heden. Er hebben de laatste 240 jaar geen gekende grootschalige verstoringen plaatsgevonden op het plangebied. Er vond nog geen archeologisch onderzoek plaats op het plangebied.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Neen.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Deze vraag kan op basis van enkel het bureauonderzoek niet beantwoord worden.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Er zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden op het volledige plangebied: het bouwrijp maken van het perceel, bodemingrepen voor aanleg van de wegenis en nutsleidingen en de wadi, funderingswerken, het optrekken van woningen, aanleg van tuinen. Ook het werfverkeer zal zijn invloed hebben op de ondergrond.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

In eerste instantie dient een landschappelijk booronderzoek te gebeuren, waarbij verspreid over het terrein een aantal boringen worden uitgevoerd. Indien blijkt dat bij dit onderzoek archeologische niveaus met potentieel voor steentijdsites bewaard zijn op een deel of over het volledige terrein, dient een verder verkennend archeologisch booronderzoek te gebeuren. Deze onderzoeksvorm valt onder een vooronderzoek met ingreep in de bodem. Dit onderzoek bestaat uit een boorpuntenraster, waarbij de parallelle raaien 10m uit elkaar staan en de boorpunten op de boorraai 12m uit elkaar. De keuze van het boorgrid is gebaseerd op basis van de resultaten van het landschappelijk booronderzoek. Het opgeboorde residu dient uitgezeefd te worden en gecontroleerd op de aanwezigheid van silexartefacten. Op de locatie waar er *in situ* steentijdartefacten vastgesteld werden, dient een waarderend archeologisch booronderzoek te gebeuren. Hierbij wordt een verdicht

boorgrid gehanteerd van 5 op 6m, waarbij de raaien onderling 5m uit elkaar liggen en de afstand tussen de boringen op de raai 6m bedraagt. Indien hieruit effectief een steentijdsite vastgesteld wordt dient men over te gaan naar proefputten. Hierbij wordt een ruimtelijke verticale en horizontale analyse uitgevoerd van de vuursteenconcentraties. Bij een positief resultaat van de proefputten dient men over te gaan tot een opgraving.

De tweede fase bestaat uit een proefsleuvenonderzoek over zo goed als het volledige plangebied. Deze fase kan volgen na het landschappelijk booronderzoek, indien de resultaten hiervan negatief zijn. Dit onderzoek bestaat uit het aanleggen van parallelle sleuven. De sleuven hebben als doel om het archeologisch potentieel van het terrein in kaart te brengen. Zijn er archeologische sporen aanwezig? Behoren deze tot één of meerdere periodes? Daarnaast is het ook belangrijk om de verstoringsgraad in kaart te brengen. Zijn de sporen goed bewaard? Kunnen er verstoringszones afgebakend worden? Afsluitend is het belangrijk om alle gegevens samen te beschouwen om zodoende een uitspraak te kunnen doen over het potentieel van het terrein. Hierbij wordt afgewogen of verder onderzoek nodig is in de vorm van een opgraving, over een deel of volledig het terrein, of kan er overgegaan worden tot een vrijgave bij afwezigheid van archeologische sporen. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden behandeld in het programma van maatregelen.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Destelbergen Vissersstraat (provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt en de bodemingreep 1000m² of groter is, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein, 3835m² groot, heeft een min of meer rechthoekige vorm en is oostwest georiënteerd. Het is gelegen ten noorden van de Vissersstraat, achter woning nr. 14. Het terrein is in gebruik als landbouwgrond (momenteel akkerland) en maakt deel uit van een groter perceel. In het zuidwesten is een aansluiting op de Vissersstraat aanwezig. Er staan geen gebouwen of bomen op het terrein, het wordt ook niet doorsneden door perceelsgrachten.

Minstens sinds eind 18de eeuw was het terrein in gebruik als landbouwgebied. De Vissersstraat is op dat moment reeds aanwezig, en deze was oorspronkelijk breder en kwam tot aan de zuidelijke grens van het plangebied. Mogelijk waren er ten tijde van de Ferrariskaart (1777) enkele huizen gelegen net binnen het plangebied langs de Vissersstraat. Eind 19de-begin 20ste eeuw werd de Vissersstraat versmald en bekwam die zijn huidige loop. Het uitzicht van het plangebied veranderde niet meer tot op heden. Er hebben de laatste 240 jaar geen gekende grootschalige verstoringen plaatsgevonden op het plangebied. Het terrein is gekarteerd als een droge zandbodem met dikke antropogene humus A horizont. Het plangebied helt licht af van noord naar zuid en van west naar oost. Tot voor kort gebeurde er nog geen gravend archeologisch onderzoek in de omgeving van het plangebied. Recent proefsleuvenonderzoek uitgevoerd zo'n 500m ten zuiden van de site bracht Romeinse en middeleeuwse bewoningssporen aan het licht. Dit toont aan dat de regio wel degelijk archeologisch potentieel kent. Er hebben geen grootschalige verstoringen plaatsgevonden op het plangebied, waardoor aan het plangebied een bepaalde archeologische verwachting kan gegeven worden voor sites met grondsporen uit die periodes. Ook artefactensites uit de steentijd zijn niet uit te sluiten, deze kunnen bijvoorbeeld afgedekt zijn door een eventuele plaggenbodem.

Op het terrein worden een aantal wooneenheden opgericht. Deze woningen komen centraal op het plangebied naast elkaar te liggen, ten zuiden van een nieuw aan te leggen weg die aansluiting zal geven op de Vissersstraat. Ten noorden van deze weg, buiten de grens van de woonuitbreiding, wordt een wadi uitgegraven. De rest van het terrein wordt ingericht als groenzone. Er zullen aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden op het volledige plangebied: het bouwrijp maken van het perceel, bodemingrepen voor aanleg van de wegenis en nutsleidingen en de wadi, funderingswerken, het optrekken van woningen, aanleg van tuinen. Ook het werfverkeer zal zijn invloed hebben op de ondergrond. Het plangebied kent een bepaalde archeologische verwachting. Ter hoogte van het terrein is een droge zandbodem met een plaggendek aanwezig. Onder het plaggendek kan mogelijk nog een podzolbodem bewaard zijn, of een ouder afgedekt looppniveau, wat zou kunnen betekenen dat er intacte steentijdsites aanwezig kunnen zijn. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelings-

geschiedenis van deze regio, waarvan pas recent is duidelijk geworden dat deze weldegelijk archeologisch potentieel heeft. De kosten-baten analyse zal hierdoor positief uitvallen. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren. Dit verder vooronderzoek dient in uitgesteld traject te gebeuren, omdat de werken pas worden uitgevoerd onder opschortende voorwaarde van het verkrijgen van een vergunning, waardoor het economisch niet wenselijk is om vooraf al te grote kosten te maken.

Het verder vooronderzoek bestaat uit enerzijds een landschappelijk booronderzoek (eventueel gevolgd door een archeologisch booronderzoek en een proefputtenonderzoek gericht op steentijd), anderzijds een proefsleuvenonderzoek. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden behandeld in het programma van maatregelen.

5. Bibliografie

- <https://inventaris.onroenderfgoed.be>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>
- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

6. Bijlages

- Figurenlijst

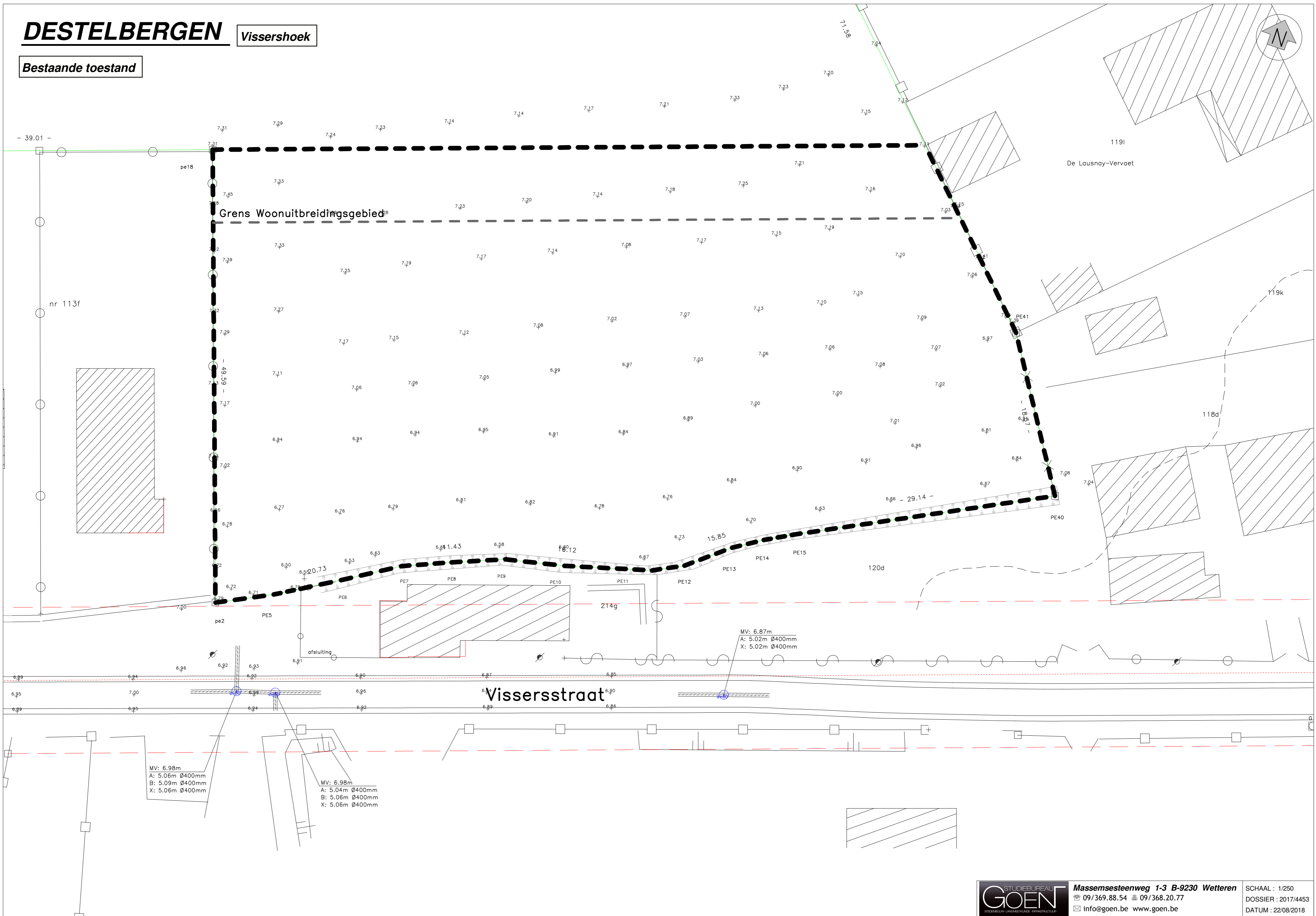
Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2018 (bron: geopunt.be).....	7
Figuur 2 Uitsnede uit het ontwerpplan (bron: initiatiefnemer).....	8
Figuur 3 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	9
Figuur 4 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	10
Figuur 5 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).	10
Figuur 6 Zicht op het kadasterplan, detail (bron: geopunt.be).	11
Figuur 7 Zicht op de bodemgebruikskaat met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be)... ..	11
Figuur 8 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).....	12
Figuur 9 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).	13
Figuur 10 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	13
Figuur 11 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).....	14
Figuur 12 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	15
Figuur 13 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	15
Figuur 14 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	16
Figuur 15 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).....	18
Figuur 16 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied, detail (bron: geopunt.be).	19
Figuur 17 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).	19
Figuur 18 Uitsnede uit de Poppkaart (bron: geopunt.be).....	20
Figuur 19 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).....	20
Figuur 20 Uitsnede uit de topografische kaart van 1910 (bron: cartesius.be en NGI).	21
Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1937 (bron: cartesius.be en NGI).	21
Figuur 22 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).....	22
Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).	22
Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).	23
Figuur 25 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	24

Bijlage: Plan bestaande toestand, ontwerpplannen (bron: initiatiefnemer).

DESTELBERGEN

Vissershoeek

Bestaande toestand

MV: 6.98m
A: 5.06m Ø400mm
B: 5.09m Ø400mm
X: 5.06m Ø400mm

MV: 6.98m
A: 5.04m Ø400mm
B: 5.06m Ø400mm
X: 5.06m Ø400mm

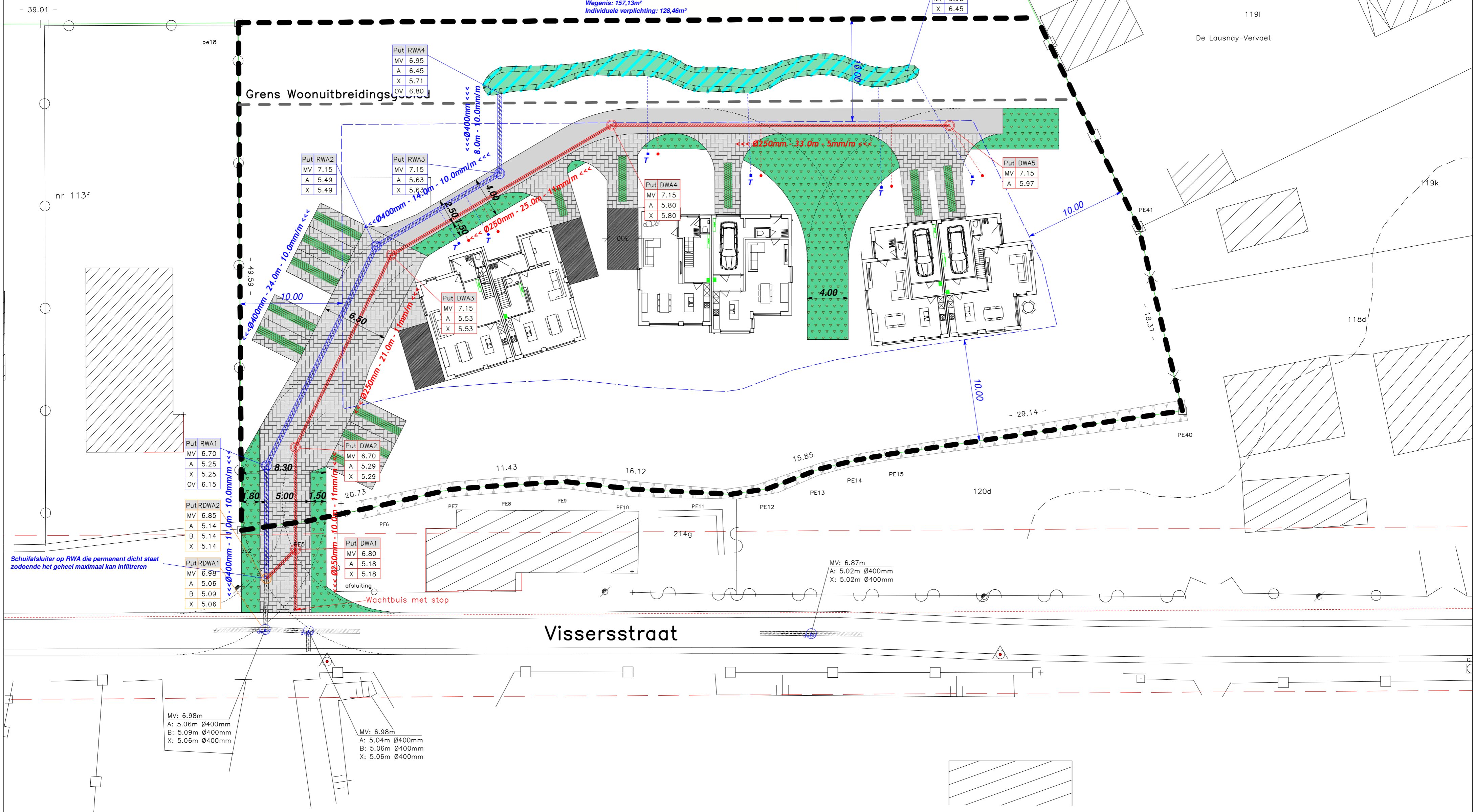
MV: 6.87m
A: 5.02m Ø400mm
X: 5.02m Ø400mm

DESTELBERGEN

Vissershoeek

Ontwerp private wegenis

WADI:
Inhoud: 21.270l (wadi) + 5.780l (infiltratiebuizen) (nodig 19.400l)
Oppervlakte 43,90m² (wadi) + 28,90m² (infiltratiebuizen) (nodig 30,6m²)
Diepte: 50cm
Overloop: 6.80mTAW
Dakopp: 496,27m²
Wegenis: 157,13m²
Individuele verplichting: 128,46m²

Schuiwafsluiter op RWA die permanent dicht staat zodoende het geheel maximaal kan infiltreren

Wachtbuis met stop

MV: 6.98m
A: 5.06m Ø400mm
B: 5.09m Ø400mm
X: 5.06m Ø400mm

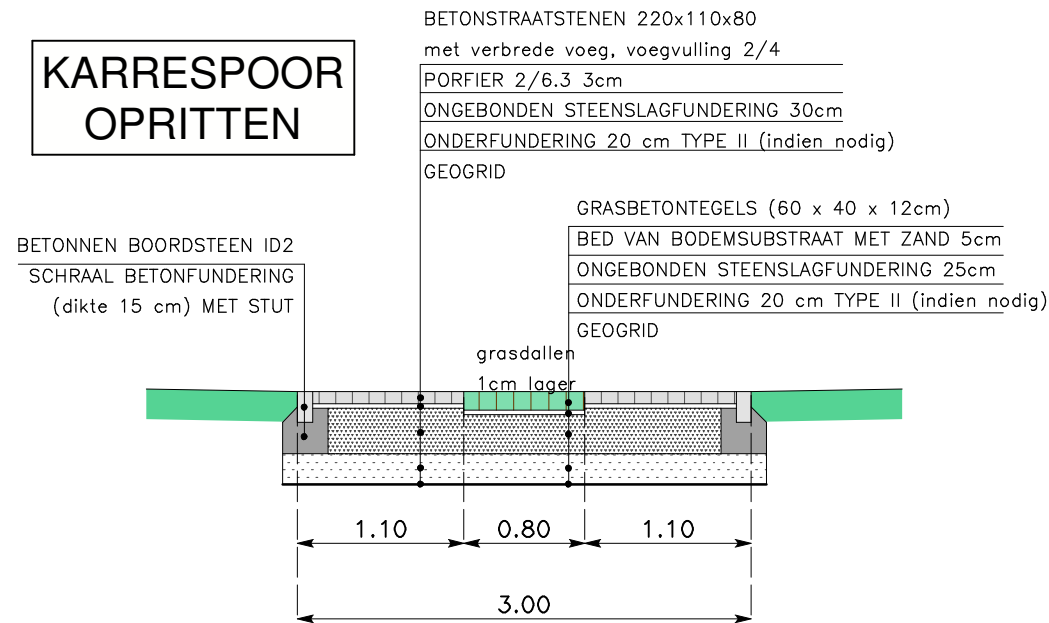
MV: 6.98m
A: 5.04m Ø400mm
B: 5.06m Ø400mm
X: 5.06m Ø400mm

MV: 6.87m
A: 5.02m Ø400mm
X: 5.02m Ø400mm

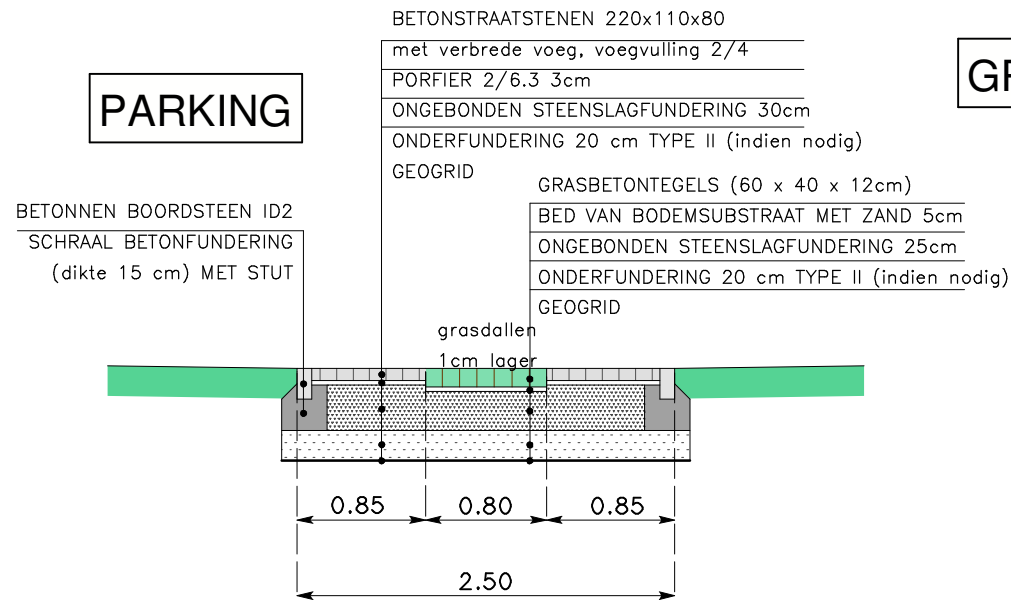
DESTELBERGEN

VISSERSHOEK

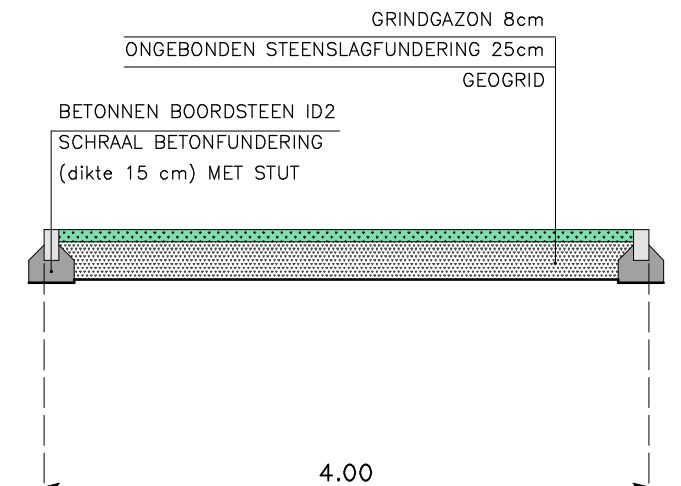
KARRESPOOR OPRITTEN

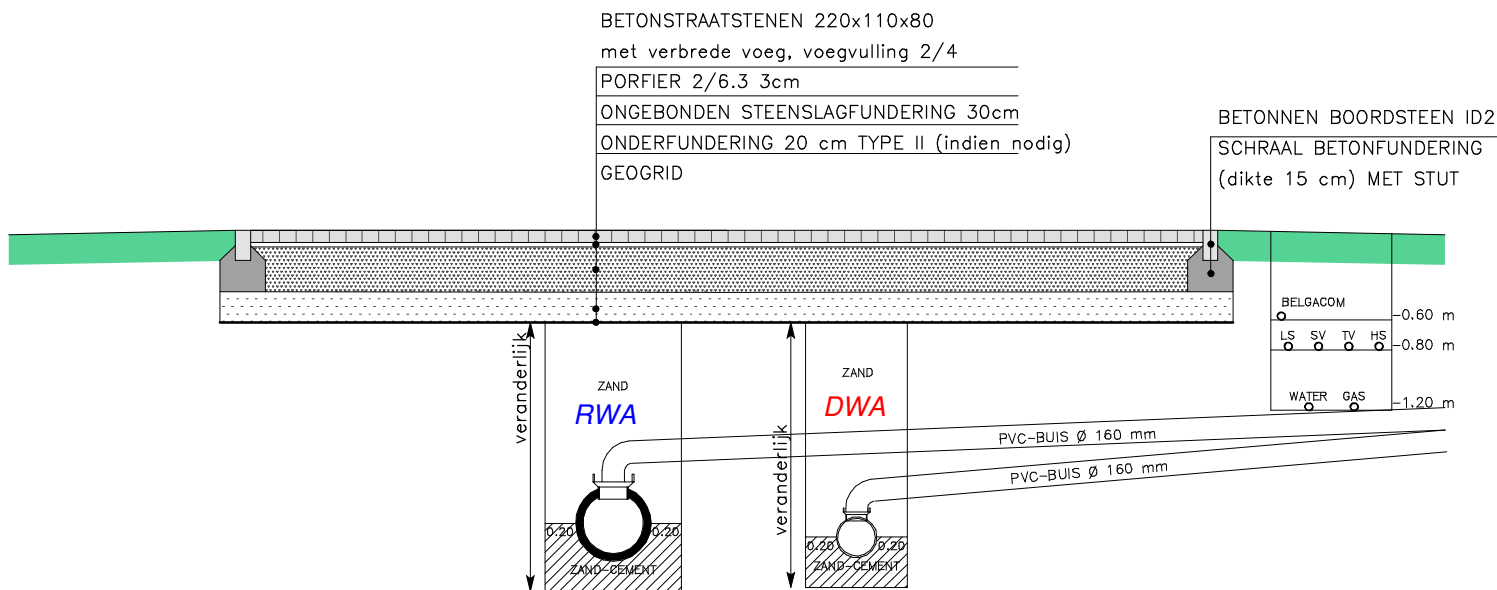
PARKING

GRINDGAZON

RIJWEG IN KLINKERS

RIJWEG IN BETON

